

Відгук

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента, начальника управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації Калініна Вадима Олександровича на дисертацію Павленко Анни Юріївни «Формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі вивчення предметів суспільно-гуманітарного циклу», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Нові життєві реалії ХХІ століття, вимоги демократизації та розвитку вільного конкурентоспроможного суспільства в Україні диктують необхідність підготовки спеціалістів, здатних усвідомлювати свою приналежність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтованих в реаліях і перспективах світу, який постійно змінюється, що, в результаті, сприятиме успішній реалізації завдань співпраці України з Європою та всім світом. За цих умов значно підвищується роль професійно-технічної освіти, зокрема в контексті вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін, які забезпечують оволодіння учнями духовними надбаннями українського народу, формування світогляду і національної свідомості, загальнокультурними цінностями та морально-етичними нормами поведінки в соціумі.

У вирішенні давньої проблеми існують певні досягнення. Разом з тим, не можна не помітити, що в науково-практичних пошуках у цій сфері відсутні комплексні дослідження проблеми формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів, зокрема визначення загальнокультурного потенціалу суспільно-гуманітарних дисциплін у процесі навчання в умовах даного навчального закладу та загальних засад щодо формування загальної культури учнів професійно-технічних навчальних закладів. У світлі зазначеного тему дисертаційного

дослідження Павленко Анни Юріївни слід вважати сучасною і актуальною. Її вирішення безумовно має велике теоретичне й практичне значення.

Ознайомлення зі змістом дисертації переконує в тому, що дисертантом виконано значний об'єм роботи з дослідження обраної теми. Свідченням цьому є значний обсяг бібліографії (264 джерела), велика кількість проаналізованих зарубіжних аутентичних джерел російською та англійською мовами, робочі програми та навчальні плани, існуючі навчальні посібники з розвитку загальнокультурної компетентності, а також організація і проведення різних експериментальних досліджень: тестування, анкетування, спостереження за процесом формування загальнокультурної компетентності у професійно-технічних закладах.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, бібліографії та додатків.

Щодо **вступу**, можна відмітити наступні позитивні моменти: ретельність у вивченні стану питання, чіткість у формуванні об'єкта і предмета дослідження.

Перший розділ присвячено описанню теоретичної основи формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі вивчення предметів суспільно-гуманітарного циклу. Привертає до себе увагу ретельний аналіз категорійно-термінологічної системи дослідження в контексті філософії, психології і педагогіки. Цікавим є розгляд деяких понять, наприклад, «культура – загальна культура», «компетентність та компетенція» в історичному аспекті.

На основі проведеного аналізу дисертанту вдається виокремити та систематизувати найважливіші, родові ознаки культури, існуючі дефініції компетенції та компетентності. Цікавим у цьому плані є проведення Павленко Анною Юріївною контент аналізів ключових понять дослідження, який дав можливість дисертанту надати визначення загальної культури та загальнокультурної компетентності.

Перший розділ також містить вагомі теоретичні обґрунтування особливостей навчально-виховного процесу у професійно-технічному

начальному закладі, які дисертант розглядає в історико-педагогічній площині, починаючи з 80-х років XIX століття до теперішнього часу. У зв'язку з цим цікавим є виконаний автором аналіз учнівського контингенту професійно-технічних навчальних закладів, який дав право Анні Юрївні стверджувати про відсутність в учнів можливості здобути високого рівня загальнокультурну компетентність у школі, тому, автор справедливо припускає, що реалізація цього процесу вимагає особливої уваги до навчально-виховної діяльності у професійно-технічних навчальних закладах як засобу формування загальнокультурної компетентності.

Перший розділ дисертації завершується розглядом наукових підходів до дослідження проблеми формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів, які, на думку автора, здатні оновити та оптимізувати процес, методи та принципи загальнокультурної компетентності учнів. Розгляд систематичного, культурологічного, особистісно-орієнтованого, антропологічного, аксіологічного, компетентнісного та аналітичного підходів дозволив дисертанту створити та реалізувати їх принципи на всіх етапах формування та розвитку майбутніх професіоналів як творчих, гармонійно розвинених особистостей, здатних до самовдосконалення та саморозвитку.

У **другому розділі** дисертації дається описання ролі і функції суспільно-гуманітарних дисциплін у процесі формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів. Заслугою автора є аналіз навчальних програм гуманітарних дисциплін та діючих підручників з даних дисциплін і виокремлення на цій основі тих загальнокультурних характеристик, що належить засвоїти, окреслення ролі та функції суспільно-гуманітарних дисциплін у формуванні загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Велике значення науково-обґрунтованої автором структури загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних училищ полягає в тому, що вона відповідає реальним вимогам професійно-

економічної освіти в Україні та реальним можливостям оволодіння даним видом компетентності у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін.

Зазначені автором критерії та показники оволодіння загальнокультурною компетентністю учнів та 4 рівня її сформованості (творчий, концептуальний, репродуктивний, інтуїтивний) свідчать про хороше знання автором відповідної літератури з проблеми і здаються нам цілком правомірними.

Безперечною перевагою дослідження є розроблена автором модель формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів, яка є певним орієнтиром вдосконалення навчального процесу в професійно-технічному навчальному закладі.

Третій розділ відрізняє ретельна глибина та цілеспрямованість розробки питань, пов'язаних з експериментальною перевіркою ефективності моделі формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів. Автором з наукових позицій описана програма експериментального дослідження та виконано аналіз результатів констатувального етапу експерименту.

Зазначене свідчить про наукову сумлінність автора, проявлену в процесі організації експериментального дослідження. Вона переконує в ретельності та чистоті експерименту, чіткості фіксації її результатів та створює впевненість у валідності отриманих даних.

Заслугою дисертанта можна вважати розроблену поетапну технологію, яка забезпечує успішне формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Про переваги даного розділу свідчать також запропоновані автором форми й методи роботи, спрямовані на забезпечення ефективності процесу формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Разом з тим, як і в усілякій роботі, в дисертації Павленко Анни Юріївни є окремі зауваження, що вимагають уточнення:

1. При описанні функцій предметів суспільно-гуманітарного циклу (табл. 2.8, стор. 101-102) автор, на наш погляд, не завжди дотримується однозначності у змістовому наповненні функцій. Наприклад, інформаційна функція предмету «Українська мова» - «підготовка учнів до використання мовних засобів у формальних та неформальних ситуаціях», а в усіх інших предметах це - «ознайомлення з новою інформацією»; розвивальна та пізнавальна функції мають однакове тлумачення. Наприклад, в предметі «Українська мова» дані функції мають на меті збагачення словникового запасу (розвивальна функція), збагачення мовних ресурсів (пізнавальна функція). Вважаємо, що було б доречно узагальнити зміст усіх даних автором функцій суспільно-гуманітарних дисциплін.
2. Ми вважаємо, що не зовсім точно також розставлені акценти у функціях предмета «Англійська мова». На нашу думку, інформаційна функція – це знайомство з культурними реаліями і традиціями країни, мова якої вивчається; загальнокультурна – формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності; розвиваюча – набуття не вміння висловлюватися усно і письмово в межах обраної теми, а вміння міжкультурного спілкування; пізнавальна – вміння орієнтуватися в різних ситуаціях міжкультурного спілкування, здатність брати участь у діалозі культур. Припускаємо, що предмет «Іноземна мова», на який за навчальним планом відводиться більше всього годин (248 з 805, відведених на всі суспільно-гуманітарні науки), можна реалізувати більш складні функції формування загальнокультурної компетентності, щоб надало б дослідженню більшої вагомості.
3. При описанні форм і методів технології формування загальнокультурної компетентності дисертант розробив цікаві комунікативно спрямовані завдання. У зв'язку з цим, на нашу думку, було б доречним визначитися з поняттями «комунікація» та «міжкультурна комунікація».

4. Представляючи спецкурс з формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів (стор. 162-163), автор говорить про розвиток комунікативних вмінь та комунікативних якостей учнів. Робота б виграла, якщо б дисертант докладно розкрила дані поняття більш описово.

Приведені зауваження та побажання ніякою мірою не зменшують переваг роботи. Павленко Анною Юріївною представлено серйозне та цікаве дослідження, що має як безперечне теоретичне, так і практичне значення.

Рецензоване дисертаційне дослідження проведено методологічно та науково обґрунтовано, написано стилістично грамотною науковою мовою. Основні положення дисертації відображено в авторефераті та 18 публікаціях, які достатньою мірою розривають зміст і результати виконаної роботи.

Автореферат дисертації відповідає її основному змісту, відображає основні положення дослідження. За актуальністю, новизною та повнотою отриманих результатів, дисертація Павленко Анни Юріївни «Формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі вивчення предметів суспільно-гуманітарного циклу» відповідає вимогам департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки щодо робіт такого типу, а її автор Павленко Анна Юріївна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук,
доцент, начальник управління
освіти Житомирської обласної
державної адміністрації

В.О. Калінін